

**Stichting Critical Mass
Jaarverslag 2018**

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. ACCOUNTANTSRAPPORT	
1.1 Opdracht	2
2. BESTUURSVERSLAG	
2.1 Bestuursverslag	4
3. JAARREKENING	
3.1 Balans per 31 december 2018	13
3.2 Winst-en-verliesrekening over 2018	15
3.3 Kasstroomoverzicht over 2018	16
3.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	17
3.5 Toelichting op de balans per 31 december 2018	19
3.6 Toelichting op de winst-en-verliesrekening over 2018	22
4. OVERIGE GEGEVENS	
4.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	25

1. ACCOUNTANTSRAPPORT

Aan het bestuur van
Stichting Critical Mass

Geacht bestuur,

1.1 OPDRACHT

Ingevolge uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2018 van Stichting Critical Mass, waarin begrepen de balans met tellingen van € 430.979 en de winst-en-verliesrekening sluitende met een verlies na belastingen van € 10.502 gecontroleerd.

De controleverklaring is opgenomen onder het hoofdstuk overige gegevens.

Amsterdam, 12 april 2019

Londen & Van Holland
Registeraccountants en Belastingadviseurs

C.J. H. Bijvoet RA

2. BESTUURSVERSLAG

Jaarverslag Critical Mass 2018

Stichting Critical Mass
Lange Jufferstraat 52
3512 EE Utrecht
030-2714956
www.criticalmass.nl
info@criticalmass.nl

Doelstelling

Stichting Critical Mass is opgericht in 2005 en heeft statutair tot doel:

'De nieuwsgierigheid van mensen naar zichzelf en naar anderen te stimuleren.'

Nieuwsgierigheid betekent voor ons een open blik naar onszelf en anderen, proberen te begrijpen hoe sociale processen werken en welke rol we daar zelf in spelen.

De stichting beoogt dat doel te verwezenlijken door:

- Het vergroten van het inzicht in de sociale processen die leiden tot samenhang en conflictdynamiek;
- Het organiseren van activiteiten, met name maar niet uitsluitend voor jongeren en professionals die met jongeren werken, gericht op bewustwording, kennisoverdracht en het aanleren van vaardigheden voor conflictantering;
- Het gebruiken van innovatieve werkvormen en methodieken;
- Het versterken van verbindingen tussen en binnen groepen mensen.

Kortgezegd ontwikkelt Critical Mass interactieve tentoonstellingen, films en games die ogen openen en mensen laten reflecteren op hun eigen houding en gedrag. Zo krijgen we gesprekken (weer) op gang en activeren we mensen om zich in te zetten voor een inclusieve samenleving.

Organisatie

Het team van Critical Mass bestond in 2018 uit:

Directeur	Karen Retera
Senior Projectleider WIO	Hiske Arts
Projectleider WIO	Luc Lauwers
Projectmedewerker WIO	Michael Ghebreab (per 01-09-2018)
Projectleider V&V	Merel Heilman (tot 31-05-2018) Anouck Wolf
Projectmedewerker V&V	Nina Schreefel (tot 26-04-2018) Harriet Mbonambi (16-04 t/m 31-07-2018) Roos Scholten (per 01-08-2018)
Projectleider VVEV	Oulfa Rouached
Zakelijk medewerker	Anouk van Geffen
Communicatiemedewerker	Chanu Autar (per 08-10-2018)

Critical Mass hanteert een divers en inclusief aanname- en personeelsbeleid en investeert actief in het bereiken van andere doelgroepen met onze vacature uitingen.

De personele wijzingen in 2018 hebben voor onrust en extra werkdruk gezorgd in de afgelopen periode. We zijn dan ook trots op het stabiele en aangevulde team waarmee we van start gaan in 2019. Door het aannemen van een communicatiemedewerker en twee projectmedewerkers is er geïnvesteerd in meer specialisatie binnen het team. Belangrijk hierin te vermelden is dat we vanaf 2019 uitgaan van een projectleidersteam van drie personen. Het projectleidersteam fungeert als de inhoudelijke kern van de organisatie en is gezamenlijk met de directie verantwoordelijke voor de inhoudelijke invulling en kwaliteitsborging van onze projecten.

Bij een groter team is ook een groter kantoor op zijn plaats. Eind 2018 is Critical Mass verhuisd naar een nieuw pand in de Lange Jufferstraat. Het nieuwe kantoor bevindt zich op een inspirerende locatie in de binnenstad van Utrecht en biedt voldoende werkplekken.

In 2018 boden we binnen onze stichting plek aan 8 stagiaires op de projecten VRIEND&VIJAND, Verhaal van een Vluchteling en de Angstfabriek. Stagiairs ontvangen een stage- en reiskostenvergoeding.

Daarnaast was er een groep van ongeveer 40 studenten en young professionals vanuit verschillende relevante vakgebieden (bijvoorbeeld Culturele antropologie, Onderwijskunde, Culturele en Maatschappelijke Vorming, Sociaal Pedagogische hulpverlening, Sociale psychologie en lerarenopleidingen) voor ons werkzaam als trainers op het project VRIEND&VIJAND. Zij begeleiden leerlingen door onze confrontatiecontainers.

Tot slot werken we op freelance basis samen met o.a. ervaren vormgevers, game- en website ontwikkelaars en een poule van ervaren trainers en programmamakers.

Critical Mass heeft als stichting een bestuur dat eindverantwoordelijk is voor alle activiteiten van de stichting. Het bestuur van Critical Mass bestond in 2018 uit:

Voorzitter:	Rianne Brouwers (Directeur Filmtheater 't Hoogt)
Penningmeester:	Arjen Pais (Freelance financieel specialist)
Secretaris:	Jelle Schuilenburg (docent Hogeschool Amsterdam) tot 1 oktober 2018
Lid:	Samora Bergtop (o.a. Artistiek leider Well Made Productions)

Secretaris Jelle Schuilenburg heeft na vele jaren van inzet binnen het bestuur van Critical Mass besloten zijn functie neer te leggen. We danken hem zeer voor al zijn inspiratie, enthousiasme en betrokkenheid.

De bestuursleden werken op vrijwillige basis en ontvangen uitsluitend een vergoeding voor gemaakte onkosten.

Overzicht activiteiten 2018

Critical Mass ontwikkelt zowel projecten in eigen beheer, als projecten in opdracht van andere organisaties die gericht bewustzijn willen creëren op moeilijk bespreekbare thema's, binnen de eigen organisatie, bij een specifieke doelgroep of de gehele maatschappij.

De projecten die we in eigen beheer ontwikkelen komen voort uit een noodzaak die wij zien in de samenleving in combinatie met de overtuiging dat Critical Mass door haar ervaringsgerichte aanpak een bijdrage kan leveren aan bewustwording en vergroting van handelingsperspectief.

Angstfabriek

Stel dat er één plek zou zijn waar al onze angsten worden gemaakt. Hoe zou zo'n plek eruitzien? Hoe worden alarmerende krantenkoppen, rampscenario's en suggestieve nieuwsberichten geproduceerd? Hoe worden ze professioneel getest, uitgerold en geoptimaliseerd? En wie profiteert hiervan? *De Angstfabriek* is een gedachte-experiment dat bezoekers confronteert met hoe we gegijzeld worden door maatschappelijke angst en wie hiervan de grootste slachtoffers zijn, maar ook hoe we hier weerstand tegen kunnen bieden en onszelf kunnen wapenen tegen angst.

Critical Mass stelt zichzelf met dit project zowel een individueel als een maatschappelijk doel. Op individueel niveau willen we bezoekers onze angstcultuur in de ogen laten kijken en ze leren angstcommunicatie te herkennen. Op maatschappelijk niveau willen we met *de Angstfabriek* een gesprek aanwakkeren over de maatregelen die we in naam van onze veiligheid nemen, zo willen

we met *de Angstfabriek* bijdragen aan kritisch burgerschap, vreedzaam samenleven en het in stand houden van democratische waarden.

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van het mogelijk maken van *de Angstfabriek*. Na een lang en uitgebreid fondsenwervingstraject kwam kort na de zomer het verlossende woord dat de financiering voor dit ambitieuze nieuwe project van Critical Mass rond is.

Samen met een team van creatieven zijn we in oktober gestart met de ontwikkeling van *de Angstfabriek*. Naast de vaste medewerkers van Critical Mass bestaat dit team onder andere uit: Escape room developers Tristan Hupe-Guimarães en Pim Schachtschabel van Sherlocked, theatermakers Davy Pieters en Nastaran Razawi Khorasani van het Kobe collectief en decorbouwer Ronald Sponselee.

De Angstfabriek gaat in april 2019 in première in Utrecht en zal daarna tot en met januari 2020 te zien zijn in Eindhoven en Den Haag.

Expeditie VRIEND&VIJAND

Expeditie VRIEND&VIJAND vergroot de sociale veiligheid op scholen door de actiebereidheid van leerlingen, docenten en schoolleiding te stimuleren. Vijf zeecontainers zijn omgebouwd tot 'confrontatiecontainers', waarin op speelse wijze moeilijke onderwerpen als vooroordelen, discriminatie, pesten, buitensluiting, sociale invloed en conflictescalatie bespreekbaar worden gemaakt. Door games, confrontaties en gesprekken met onze trainers, worden scholieren en docenten zich bewust van hun denkbeelden, houding en gedrag, en de consequenties hiervan.

Voorafgaand en tijdens het bezoek aan de confrontatiecontainers voeren we op school een onderzoek uit naar de sociale veiligheid. Deze 'schoolscan' is gebaseerd op de vooraf ingevulde vragenlijsten door leerlingen en docenten (kwantitatieve gegevens) en de terugkoppeling van de trainers die zij per rondleiding doorgeven (kwalitatieve gegevens). Onze bevindingen presenteren we aan de schoolleiding en docenten tijdens een studiemiddag. Directies, teams en individuele docenten krijgen op deze manier handvatten om zelf actie te ondernemen om de sociale veiligheid te vergroten en te zorgen voor een goede borging binnen bestaande onderwijsprogramma's en het schoolbeleid.

Door ons werk op Nederlandse scholen zien wij hoe belangrijk het is dat leerlingen, docenten en schoolmanagement gezamenlijk optrekken om de sociale veiligheid te verbeteren. Dit is niet een verandering die in de week dat wij op een school zijn bewerkstelligd kan worden, maar vereist een langere adem. Het vereist blijvende bewustzijn van scholieren, stevige vaardigheden van docenten en visie vanuit het management. In onze werkwijze staat daarom de activering van leerlingen, docenten en schoolleiding centraal.

De afgelopen vijf jaar heeft *Expeditie VRIEND&VIJAND* met succes door het land gereisd en rond de 38.000 leerlingen en docenten bereikt. Met het afronden van onze subsidieperiode aan het einde van 2018 komt er ook een einde aan *Expeditie VRIEND&VIJAND*. We hebben genoten van onze jaren met de containers en de daarin werkende "contrainers". We bedanken iedereen die heeft bijgedragen aan dit succes! Ons werk op het gebied van het verbeteren van sociale veiligheid op scholen is echter nog lang niet klaar. We kijken daarom met plezier vooruit naar onze bezoeken aan scholen met *VRIEND&VIJAND in de klas*.

VRIEND&VIJAND in de klas

Vanaf begin 2018 bieden we naast *Expeditie VRIEND&VIJAND* ook *VRIEND&VIJAND in de klas* aan.

VRIEND&VIJAND in de klas bestaat uit vier games, vijftien opdrachten en een onderzoek naar sociale veiligheid op school. Binnen alle video's, games en opdrachten staat de stem van leerlingen centraal; zij bepalen hoe de school verder werkt aan thema's als buitensluiting, ingrijpen, (cyber)pesten en discriminatie en komen tot gezamenlijke afspraken over hoe met elkaar om te gaan.

Met *VRIEND&VIJAND in de klas* gaan we in op de volgende thema's:

- Alleen (buitensluiting)
- Kleineren (pesten, homofobie)
- Gedoe (racisme, discriminatie, conflicthantering)
- Cyberpesten

Deze onderdelen zijn verdeeld over zes op zichzelf staande lessen, die op elkaar aansluiten en elkaar versterken, maar niet perse direct na elkaar behandeld moeten worden. Voor alle lessen geldt dat zij een combinatie zijn van (digitale) video's en keuzes enerzijds en (fysieke) opdrachten en gesprekken in de klas anderzijds, zowel plenair als in groepjes en duo's. Elke les heeft een andere thematiek en een andere benadering van actiebereidheid, handelingsbekwaamheid en preventie.

In 2018 hebben 17 scholen deelgenomen aan *VRIEND&VIJAND in de klas*. Voor 2019 staan de eerste scholen reeds geboekt.

De dilemmagames blijken ideale gesprekstarters over de verschillende onderwerpen. De games zijn echter niet alleen geschikt voor het gesprek tussen leerlingen en docenten. We merken dat de games ook het gesprek tussen docenten onderling, tussen docenten en schoolleiding en tussen OR leden, ouders en docenten op gang brengt.

Komend jaar breiden we de doelgroep voor *VRIEND&VIJAND* uit. We gaan ons, naast leerlingen en docenten, ook richten op ouders, OR-leden en ouderraden.

Verhaal van een vluchteling

De komst van vluchtelingen naar Nederland maakt veel los in de samenleving en ook bij jongeren. Op school zien docenten discussies over vluchtelingen soms uit de hand lopen en vinden docenten het vaak moeilijk om hier op een goede manier mee om te gaan.

Verhaal van een vluchteling is een project van PAX en Critical Mass voor het voortgezet onderwijs en mbo. Met dit project ondersteunen we docenten in het omgaan met wij-zij-denken in de klas en laten we leerlingen ervaren wat het betekent om voor geweld te moeten vluchten. Welke moeilijke keuzes mensen in een oorlog moeten maken. En hoe verschillend – en toch ook vergelijkbaar – de verhalen van verschillende vluchtelingen zijn.

Het project is onderverdeeld in twee trajecten. Een leerlingentraject dat bestaat uit het spelen van een serious game, een nabesprekingsles en een bezoek van een vluchteling in de klas. En een docententraject dat bestaat uit een training wij-zij denken en een terugkomdag. Tijdens deze training worden er verschillende door Critical Mass ontwikkelde interactieve werkvormen ingezet en wordt er geoefend met een trainingsacteur. Binnen *Verhaal van een vluchteling* is Critical Mass verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoer van de docententraining en de ontwikkeling van de interactieve games.

Na een succesvol eerste jaar, hebben we in 2018 het project opnieuw onder de loep genomen en besloten een aantal aanpassingen te doen, zodat het project nog beter aansluit bij de beoogde doelgroep. Dat heeft er o.a. in geresulteerd dat we verschillende aanpassingen hebben gedaan aan de serious game en ook een individueel te spelen versie hebben ontwikkeld, die online

beschikbaar is. Daarnaast hebben we ook voor de docententraining een tweetal interactieve games ontwikkeld, die als gespreksstarter kunnen dienen tijdens de training.

Verhaal van een vluchteling loopt nog door tot en met juli 2020.

Met Andere Ogen

Terwijl maatschappelijke debatten verder verharderen, wordt het steeds moeilijker om je in de ander te verplaatsen. Dit heeft grote gevolgen voor hoe mensen met elkaar omgaan. Zowel online als offline. In het kader van 21 maart, de Dag tegen Racisme en Discriminatie heeft Critical Mass in samenwerking met de OBA en Stichting Vreedzaam het project *Met Andere Ogen* ontwikkeld. Met andere ogen brengt mensen met elkaar in contact, faciliteert ontmoetingen en laat mensen op interactieve manier kennismaken met elkaar en elkaars perspectief.

Door middel van *virtual reality* stappen bezoekers in het leven van andere Amsterdammers. Ze verplaatsen zich in de leefwereld van stadsgenoten die ze (nog) niet zo goed kennen, of misschien wel nooit mee in aanraking komen. Deze persoon kan een andere huidskleur of culturele achtergrond hebben, maar ook een andere seksuele voorkeur, leeftijd of religie. Ze luisteren naar hun persoonlijke verhalen en worden geconfronteerd met hun dagelijkse dilemma's. Zo maken deelnemers kennis met nieuwe geluiden, inzichten en perspectieven.

Vervolgens gaan de bezoekers onder leiding van een gespreksleider met elkaar in gesprek over vaak stilgezwegen en polariserende onderwerpen. Op die manier borgen de gesprekken de eerder opgedane inzichten en faciliteert het wederzijds begrip en herkenning binnen Amsterdam. Anderzijds leveren de gesprekken belangrijke data of verhalen op, die jonge artiesten verzamelen en vervolgens weer teruggeven aan de stad.

In 2018 hebben we de VR installatie, het decor en de communicatiestrategie ontwikkeld. Vanaf 5 november 2018 toert de installatie langs verschillende OBA filialen en bezoeken we op aanvraag scholen en andere organisaties. In 2018 hebben 200 bezoekers de installatie reeds ervaren. In 2019 staan nog verschillende gesprekken gepland. Voorafgaand aan de dag tegen racisme en discriminatie presenteren we op 20 maart 2019 de bevindingen van ons project met een evenement in de centrale OBA. We zijn in gesprek met verschillende partijen om het project ook na 20 maart voort te zetten.

Uit de klas (www.uitdeklas.nl)

Moeilijke thema's als vooroordelen, racisme en discriminatie spelen een rol in onze samenleving, en dus ook in de klas. Gesprekken over deze thema's zijn voor iedere leerling, klas, docent én school van belang. Tegelijkertijd is het bespreekbaar maken van thema's als vooroordelen, racisme of discriminatie vaak lastig. Het raakt aan de identiteit van mensen en is daarmee kwetsbaar. Voor leerlingen, maar ook voor docenten. Veel docenten geven aan handelingsverlegen te zijn over hoe ze deze onderwerpen goed moeten bespreken. Twee op de vijf docenten geeft aan behoefte te hebben aan extra scholing om discriminerende uitingen van leerlingen bespreekbaar te maken.

Uitdeklas.nl is een door Critical Mass in 2015 ontwikkelde webportal voor docenten met games, films en interactieve werkvormen over vooroordelen, discriminatie en racisme. Het gratis materiaal is deels door Critical Mass ontwikkeld, maar we bieden ook materiaal van andere maatschappelijke organisaties aan. Hiermee ondersteunen we docenten om deze soms moeilijke gesprekken met leerlingen aan te gaan.

Uit de klas is een webportal die steeds aangevuld wordt met nieuwe werkvormen, zo ook in 2018. *Uitdeklas.nl* heeft op dit moment 1.584 actieve gebruikers. Zij hebben opgeteld 4.464 keer een werkvorm gedownload.

Hokjestest

Een diverse organisatie vraagt om een inclusieve beleidscultuur, waarin mensen elkaar de ruimte geven om zichzelf te zijn. Het vraagt om samenwerken, ondanks of misschien wel dankzij alle verschillen, zonder dat dit wordt belemmerd door vooroordelen en hokjes denken. Daarnaast roept het vragen op als: wanneer ben je als organisatie 'geslaagd' in divers zijn? En: wanneer ben je als bedrijf nou écht inclusief? Om dit te kunnen onderzoeken, maar vooral om deze vragen bespreekbaar te maken, zijn creatieve tools en oplossingen nodig die medewerkers aan het denken zetten, en collega's bewust maakt van hun eigen aannames, houding en gedrag. Om organisaties te ondersteunen in het bespreekbaar maken van diversiteit en het in kaart brengen van de huidige situatie hebben we een Hokjestest op maat ontwikkeld.

De Hokjestest confronteert deelnemers op een speelse en verrassende manier met hun eigen (onbewuste) vooroordelen, stereotyperingen en de behoefte om mensen in hokjes te stoppen op basis van uiterlijk. Door middel van eenvoudige, onschuldige maar doeltreffende vragen, worden platte categorisaties op basis van uiterlijk en automatische aannames blootgelegd.

De Hokjestest levert op meerdere manieren impact:

1. De tool levert belangrijke data op waarmee organisaties inzicht krijgen in hoe werknemers de diversiteit en inclusie binnen hun organisatie ervaren.
2. De tool dient als een laagdrempelige gespreksstarter. *De Hokjestest* is een toegankelijke vorm om stil te staan bij je eigen stereotypen. Het opent de discussie over of iedereen binnen de organisatie gelijke kansen heeft, ongeacht het hokje waarin hij of zij zich bevindt.
3. Door middel van deze tool kunnen organisaties communiceren over hun diversiteitsbeleid. In tekst en beeld kunnen organisaties uitleggen wat hun visie en doelstellingen zijn, en wat de consequenties zijn van dit beleid zijn voor de praktijk.

Dit product willen we de komende jaren verder uit gaan zetten onder bedrijven. De eerste *hokjestest op maat* is in 2018 met veel succes gelanceerd. De tool is 1.315 keer doorlopen door medewerkers van Alliander. 303 mensen hebben de vrijwillige vragenlijst na afloop van de test volledig ingevuld. Nog eens 98 medewerkers hebben hun eigen profiel aangemaakt door een eigen foto te uploaden en vragen over zichzelf te beantwoorden.

Feest weet wat je viert

In het programma *Feest! Weet wat je viert* ontdekken jongeren van alles over feestdagen. Dit project is een gezamenlijk initiatief van Museum Catharijneconvent in Utrecht, het Bijbels Museum, Ons' Lieve Heer op Solder in Amsterdam en andere musea en instellingen.

Speciaal voor Ons' Lieve Heer op Solder heeft Critical Mass een lesmodule ontwikkeld bestaande uit een digitaal feestdagen- en gebedshuizenspel, vijf "kijkwijzers" die als leidraad dienen voor een bezoek aan een gebedshuis en extra activerende werkvormen in te zetten tijdens een bezoek aan het museum. In al deze opdrachten staan naast feestdagen, vooral de "heilige huizen" centraal. Met het programma *Feest! In de stad* worden kinderen nieuwsgierig gemaakt naar feestdagen, gebedshuizen en de bijbehorende religies. Door op onderzoek uit te gaan – zowel in het museum als in de klas – ontdekken kinderen hoe mensen feestdagen, gebedshuizen en religie ervaren, en staan ze stil bij hun eigen belevenis. Ze worden bewust van overeenkomsten tussen verschillende religies en leren verschillen te respecteren. Hierdoor draagt het project bij aan een open houding en bevordert het de nieuwsgierigheid naar elkaar.

Vooruitblik 2019

Het komende jaar wordt een cruciaal jaar voor Critical Mass. Een jaar waarin zowel onze eigen projecten als de projecten die we in opdracht uitvoeren volop in de belangstelling komen te staan.

Naast de al besproken projecten die voortgezet zullen worden in 2019, gaan we het jaar goed van start met *de Angstfabriek*. Voor het eerst richten we ons met een van onze eigen projecten op een breed publiek en bevinden we ons in de publieke arena. Een uitdaging die we met veel enthousiasme tegemoet zien.

In belang van de continuïteit van de organisatie is het belangrijk dat er altijd minimaal één groot eigen project draait. Hiermee garanderen we onze zichtbaarheid richting de doelgroep maar ook richting het werkveld en de fondsen. Dat betekent dat er ten tijde van uitvoer van de bestaande projecten, tegelijkertijd geïnvesteerd wordt in conceptontwikkeling, financiering en ontwikkeling van een nieuw project. Komend jaar richten we ons op de ontwikkeling van een nieuw onderwijs project voor- én met mbo scholen.

Daarnaast richten we ons qua werk in opdracht op een brede scope van mogelijke opdrachtgevers en afnemers. We richten ons op alle partijen die gericht bewustzijn willen creëren op moeilijk bespreekbare thema's, binnen de eigen organisatie, bij een specifieke doelgroep of de gehele maatschappij. Hier vallen het onderwijs en de cultureel of maatschappelijke organisaties onder, maar ook bijvoorbeeld het bedrijfsleven.

Financiën

Stichting Critical Mass is afhankelijk van projectsubsidies en werk in opdracht, ondanks dat dit al een ruim aantal jaren goed gaat, is dat ook nog steeds een instabiele basis. We investeren daarom in het ontwikkelen van langlopende eigen projecten, maar ook in het uitbreiden van ons netwerk van opdrachtgevers. Het afgelopen jaar heeft naast de lopende projecten in het teken gestaan van fondsenwerving voor *de Angstfabriek*. Een financieringstraject voor een project van deze omvang en inhoudelijke complexiteit vraagt om een grote tijdsinvestering van het team. Dit draagt een groot financieel risico met zich mee voor een projectorganisatie als Critical Mass en zorgt voor een voortdurende druk op de organisatie en een noodzaak om te blijven zoeken naar alternatieve financiering. Gelukkig kunnen we dit traject voor nu succesvol afsluiten en vooruitkijken naar een financieel stabiel jaar.

We sluiten 2018 af met een negatief resultaat van - €9.351,78. Dit tekort wordt opgevangen door de algemene reserve. Dit reserve bedraagt aan het einde van 2018 nog € 58.650,40

Aangezien wij het belangrijk vinden een (bescheiden) eigen vermogen te hebben om de continuïteit van de werkzaamheden van de stichting te garanderen streven we naar een vermogen van minimaal tien procent van onze totale omzet. Dat is op basis van de verwachte omzet in 2019 van ongeveer € 900.000,- nu niet voldoende aanwezig. We streven ernaar om het algemene reserve aan het einde van het jaar verder aan te hebben kunnen vullen.

We danken hierbij al onze samenwerkingspartners, opdrachtgevers en de ons ondersteunende fondsen en gemeenten voor de projecten VRIEND&VIJAND, Verhaal van een Vluchteling, Met andere ogen, Uit de klas én de Angstfabriek. Dankzij hun steun kunnen we dit soort belangrijke projecten blijven ontwikkelen en uitvoeren.

3. JAARREKENING

3.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2018

(na verdeling exploitatiesaldo)

ACTIVA

		31-12-2018		31-12-2017	
		€	€	€	€
Vaste activa					
Materiële vaste activa	1				
Meubilair en inrichting		636		432	
Andere vaste bedrijfsmiddelen		2.109		1.841	
			2.745		2.273
Vlottende activa					
Vorderingen	2		107.273		14.585
Liquide middelen	3		320.961		306.368
			430.979		323.226

PASSIVA

		<u>31-12-2018</u>		<u>31-12-2017</u>	
		€	€	€	€
Stichtingskapitaal	4		57.500		68.002
Kortlopende schulden					
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	5	7.770		4.930	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	6	9.745		7.560	
Overige schulden en overlopende passiva	7	355.964		242.734	
			<u>373.479</u>	<u>242.734</u>	255.224
			<u>430.979</u>	<u>323.226</u>	

3.2 WINST-EN-VERLIESREKENING OVER 2018

		2018	2017
		€	€
Baten	8	545.195	526.966
Personeelskosten	9	295.637	253.588
Afschrijvingen op immateriële, materiële vaste activa en vastgoed- beleggingen	10	568	3.923
Overige stichtingslasten	11	259.495	252.759
Som der lasten		555.700	510.270
Resultaat uit activiteiten		(10.505)	16.696
Financiële baten en lasten		3	8
Exploitatiesaldo		(10.502)	16.704

3.3 KASSTROOMOVERZICHT OVER 2018

	2018		2017	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Bedrijfsresultaat		(10.505)		16.696
<i>Aanpassingen voor</i> Afschrijvingen op immateriële, materiële vaste activa en vastgoedbeleggingen		1.093		3.923
<i>Verandering in werkkapitaal</i>				
Debiteuren	(30.923)		27.395	
Overige vorderingen	(1.015)		12.477	
Subsidies en bijdragen	(60.750)		-	
Kortlopende schulden (exclusief banken)	118.255		117.984	
		<u>25.567</u>		<u>157.856</u>
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		16.155		178.475
Ontvangen interest		3		8
Kasstroom uit operationele activiteiten		16.158		178.483
Kasstroom uit investerings-activiteiten				
Investerings materiële vaste activa		(1.565)		(826)
Mutatie geldmiddelen		<u>14.593</u>		<u>177.657</u>
Verloop mutatie geldmiddelen				
Stand per begin boekjaar		306.368		128.711
Mutaties in boekjaar		14.593		177.657
Stand per eind boekjaar		<u><u>320.961</u></u>		<u><u>306.368</u></u>

3.4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

INFORMATIE OVER DE RECHTSPERSOON

Vestigingsadres en inschrijfnummer handelsregister

Stichting Critical Mass is feitelijk en statutair gevestigd op Lange Jufferstraat 52, 3512 EE te Utrecht en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 30204713.

ALGEMENE TOELICHTING

De belangrijkste activiteiten van de rechtspersoon

De stichting stelt zich ten doel de nieuwsgierigheid van mensen naar zichzelf en anderen te stimuleren. De stichting beoogt dit doel te verwezenlijken door:

- Het vergroten van het inzicht in de sociale processen die leiden tot samenhang en conflictdynamiek.
- Het organiseren van activiteiten, met name maar niet uitsluitend voor jongeren en professionals die met jongeren werken, gericht op bewustwording, kennisoverdracht en het aanleren van vaardigheden van conflicthantering.

Informatieverschaffing over schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Stichting Critical Mass zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR VERSLAGGEVING

De standaarden op basis waarvan de jaarrekening is opgesteld

De jaarrekening is opgesteld in Euro's. Toelichtingen op posten in de balans en de staat van baten en lasten zijn in de jaarrekening genummerd. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Richtlijn C1 (Kleine Organisaties Zonder Winststreven) van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor jaarverslaggeving.

De waardering van activa en passiva geschiedt, zover niet anders vermeld, tegen nominale waarde.

GRONDSLAGEN

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie, inclusief de transactiekosten. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf

maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van gereedheid voor ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Hierbij wordt rekening gehouden met de beperkingen die van toepassing zijn ten aanzien van bedrijfsgebouwen, beleggingsvastgoed, andere materiële vaste activa en geactiveerde goodwill. Over terreinen wordt niet afgeschreven.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en verliezen bij verkoop van materiële vaste activa worden onder de post afschrijvingen opgenomen.

Som der kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

Belastingen over de winst of het verlies

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de winst-en-verliesrekening, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftrekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingsschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.

3.5 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

VASTE ACTIVA

1 Materiële vaste activa

	Containers	Meubilair en inrichting	Andere vaste bedrijfs- middelen	Totaal
	€	€	€	€
<u>Stand per 1 januari 2018</u>				
Aanschaffingswaarde	46.895	44.039	29.434	120.368
Cumulatieve afschrijvingen	(46.895)	(43.607)	(27.593)	(118.095)
Boekwaarde per 1 januari 2018	-	432	1.841	2.273
Mutaties				
Investeringsen	-	659	906	1.565
Afschrijvingen	-	(455)	(638)	(1.093)
Desinvesteringen aanschaffingswaarde	-	(1.524)	-	(1.524)
Desinvesteringen cumulatieve afschrijvingen	-	1.524	-	1.524
Saldo mutaties	-	204	268	472
<u>Stand per 31 december 2018</u>				
Aanschaffingswaarde	46.895	43.174	30.340	120.409
Cumulatieve afschrijvingen	(46.895)	(42.538)	(28.231)	(117.664)
Boekwaarde per 31 december 2018	-	636	2.109	2.745
Afschrijvingspercentages	33,3%	33,3%	33,3%	

VLOTTENDE ACTIVA

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
2 Vorderingen		
Handelsdebiteuren	32.510	1.587
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3.568	701
Overige vorderingen	10.445	12.297
Subsidies en bijdragen	60.750	-
	107.273	14.585
	107.273	14.585
	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Overige vorderingen		
Vooruit betaalde huur	5.240	5.433
Borg	2.695	4.356
Nog te ontvangen bedragen	2.510	2.508
	10.445	12.297
	10.445	12.297
	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
Subsidies en bijdragen		
Nog te ontvangen subsidie gemeente	60.750	-
	60.750	-
	60.750	-
	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
3 Liquide middelen		
Overlopende kruisposten	20	-
ASN Bank	4.652	4.644
Triodos bank	316.289	301.724
	320.961	306.368
	320.961	306.368

Opmerking over beperkte vrije beschikbaarheid liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking aan de stichting.

PASSIVA

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
4 Stichtingskapitaal		
Vrij besteedbare reserves	68.002	51.298
Resultaat boekjaar	(10.502)	16.704
	57.500	68.002

Het ingehouden deel van de jaarwinst binnen het eigen vermogen

Het ingehouden deel van het resultaat over 2018 bedraagt € nihil (2017: € 16.704).

KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
5 Schulden aan leveranciers en handelskredieten		
Crediteuren	7.770	4.930
	7.770	4.930

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
6 Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonheffing	9.745	7.560
	9.745	7.560

	31-12-2018	31-12-2017
	€	€
7 Overige schulden en overlopende passiva		
Nettolonen	1.150	-
Vooruitontvangen subsidie	313.775	218.286
Vooruit gefactureerde bedragen	12.550	-
Reservering vakantiegeld	10.455	11.378
Nog te betalen bedragen	18.034	10.270
Ontvangen waarborgsommen	-	2.800
	355.964	242.734

Resultaatverwerking

Het bestuur van de stichting stelt voor om het nadelig saldo over 2018 ad € 10.502 te onttrekken aan de vrij besteedbare reserves. Vooruitlopend op de vaststelling door het bestuur is dit voorstel reeds in de jaarrekening verwerkt.

3.6 TOELICHTING OP DE WINST-EN-VERLIESREKENING OVER 2018

	2018	2017
	€	€
8 BATEN		
Giften en donaties	2.900	100
Werk in opdracht	192.195	167.142
Subsidie baten	349.761	358.478
Overige baten	339	1.246
	545.195	526.966
	545.195	526.966

	2018	2017
	€	€
9 PERSONEELSKOSTEN		
Lonen en salarissen	252.023	213.625
Sociale lasten en pensioenlasten	43.614	39.963
	295.637	253.588
	295.637	253.588

	2018	2017
	€	€
Lonen en salarissen		
Lonen en salarissen	257.157	235.464
Mutatie reservering vakantiegeld	2.577	5.176
Uitkering ziekengeldverzekering	(7.711)	(27.015)
	252.023	213.625
	252.023	213.625

	2018	2017
	€	€
10 AFSCHRIJVINGEN OP IMMATERIËLE, MATERIËLE VASTE ACTIVA EN VASTGOEDBELEGGINGEN		
Afschrijvingen materiële vaste activa	568	3.923
	568	3.923
	568	3.923

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Afschrijvingen materiële vaste activa		
Afschrijving meubilair en inrichting	455	866
Andere vaste bedrijfsmiddelen	638	3.057
	<u>1.093</u>	<u>3.923</u>
Boekwinst inventaris	(525)	-
	<u>568</u>	<u>3.923</u>
	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€

11 OVERIGE STICHTINGSLASTEN

Overige personeelskosten	41.553	47.649
Huisvestingskosten	16.612	14.644
Exploitatiekosten	157.610	158.837
Kantoorkosten	5.896	2.303
Algemene kosten	37.824	29.326
	<u>259.495</u>	<u>252.759</u>

Utrecht, 12 april 2019

R.J. Brouwers
Voorzitter

A. Pais
Penningmeester

S.S.R. Bergtop
Bestuurder

4. OVERIGE GEGEVENS

4.1 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Stichting Critical Mass

A. Verklaring over de jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Critical Mass te Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Critical Mass per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de winst-en-verliesrekening over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Critical Mass zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 12 april 2019

Londen & Van Holland
Registeraccountants en Belastingadviseurs

C.J.H. Bijvoet RA